

ninge kan dog nævnes »Bladet i Bogen sig vender«, som under besættelsen blev folkeej, og en salme som »Morgenstund har Guld i Mund«, begge fra 1853. Af høj digterisk kvalitet er også de »omstøbninger« af ældre salmer, som Grundtvig netop i disse år foretog med menighedsbrug for øje (Borups skrift s. 213, jfr. anmelderens skrift: Frederik Lange Grundtvig, 1955, s. 13 og 15-15).

Afhandlingen følger sig i øvrigt smukt ind i rækken af detailundersøgelser af Grundtvigs liv.

*Henning Høirup.*

*Vartovbogen. Kirkeligt Samfunds Forlag, København 1961.*

*Henning Høirup*: Grundtvig som forkynder, s. 53-73.

*William Michelsen*: Grundtvigs kulturprogram i moderne belysning, s. 74-95.

*Carl Trock*: Sognemenighed - »fri« menighed, s. 96-109.

Det er et overordentlig vigtigt emne, domprovst *Høirup* har gjort til genstand for undersøgelse. Både under hensyntagen til materialets omfang - i alt er ca. 3000 prædikenmanuskripter bevaret! - og i betragtning af den indflydelse, Gr.s forkyndelse fik, er det påfaldende, at Gr.s prædikener ikke i meget højere grad er blevet studeret tidligere.

Det fastslås indledningsvis, at Gr.s forkyndelse i tidens løb undergik betydelige ændringer både m. h. t. indhold og form. Dog er der tillige centrale tanker, der sammenknytter Gr.s forkyndelse til en helhed: det lutherske syn på retfærdiggørelsen af tro alene, og overbevisningen om, at kun Helligånden formår at levendegøre det forkyndte ord. - Som kuriosum oplyses, at Gr. fastholdt nødvendigheden af, at prædikanten *skrev* sin prædiken; hvis han ikke gjorde dette, ville forkynderens teologiske belastning efter Gr.s mening hindre ham i at finde det rette *folkelige* udtryk!

Gr.s prædikener var hovedsagelig tema-prædikener, hvor tekstudlægningen var samlet omkring én ledende tanke. I ungdomsårene er det omvendelsen til bod, der er hovedmotivet. Senere - i Præstø-tiden - møder vi tanken om »det levende ord«: Evangeliet skal ikke blot læses men høres! Fra 1825 og fremefter sætter Gr.s skelsættende, nyvundne teologiske overbevisning sit præg på hans forkyndelse. Nu bliver det prædikantens primære opgave at forkynde Kristi nærvær, dér hvor menigheden samles om Dåb og Nadver.

Også Gr.s evne til selvrevision har sat sig spor i hans prædiken. Fra 1836 finder vi udtalelser, der viser, at hans ideal var »Venne-prædikenen«, d. v. s. at Herrens ord kun burde forkyndes for at »oplyse og lære hans Venner, kalde og forsamle dem, der gjerne vil tro det evige Livs Ord...« I en prædiken fra 1861 finder vi imidlertid et opgør med »Venne-prædikenen«. Gr. anerkender her, at det har været en fejl hos ham, at han således har indsnævret sin forkyndelse. Det er en svigten af Kristi kærlighed til mennesker, erklærer han, »naar vi nøjes med paa Herrens Vegne at kalde ad dem, som kommer os villig i Møde«.

Et vigtigt spørgsmål er *forholdet mellem Luthers og Gr.s prædiken*. H.